

Людмила ТРАЧУК,

аспірантка Рівненського державного гуманітарного університету

Електронна бібліографічна продукція на сайтах українських бібліотек

У статті здійснено аналіз змістових та жанрових особливостей електронної бібліографічної продукції, представленої в бібліотечному сегменті мережі Інтернет. Охарактеризовані основні жанри електронних бібліографічних посібників як результатів і засобів бібліографічної діяльності.

Ключові слова: електронна бібліографічна продукція, електронний бібліографічний покажчик, сайт бібліотеки, жанр бібліографічного посібника.

The analysis of semantic and genre features of electronic bibliographic products, network presented in a library segment, is carried out the Internet. The basic genres of electronic bibliographic products as results and facilities of bibliographic activity are described.

Keywords: electronic bibliographic products, electronic bibliographic manual, library site, genre of bibliographic manual.

У 80-х роках вважались утопічними¹ прогнози дослідників, які пророкували, що на зміну книгам прийде електронна пам'ять машин, буде створено світовий «інформаторій», який миттєво видасть будь-яку довідку на будь-яку відстань, а також, що домашній комп'ютер, під'єднаний до світової інформаційної мережі, з'явиться у кожній квартирі². Як виявилось, значною мірою дослідники-«утопісти» мали рацію: в наш час пам'ять комп'ютерів дійсно є джерелом інформації нарівні з друківаними виданнями, хоча й не замінила їх. Інтернет став світовим «інформаторієм», доступ до якого можна отримати як у межах бібліотеки, так і поза нею. Однак його інформаційні можливості багато в чому залежать від роботи бібліотек, внеску кожної з них у спільну комп'ютерну пам'ять, тому важливо проаналізувати наявні досягнення, визначити кращі зразки, які варто наслідувати.

Бібліотечні інформаційні ресурси Інтернету дедалі частіше стають об'єктом аналізу. Взяти хоча б дослідження Д. Соловяненка, Л. Я. Філіпової, Т. М. Прокошевої, І. Торліна, Г. Перехрест та ін. Автори приділяють увагу різним аспектам створення та функціонування бібліотечних сайтів, однак, бібліографічні ресурси на сайтах бібліотек ще не стали об'єктом самостійного аналізу. Характеристику деяких жанрів електронної бібліографічної продукції здійснила Л. Я. Філіпова, проте з кінця 90-х років ХХ ст., коли було проведене її

дослідження, наповнення бібліотечних сайтів урізноманітилося жанрово, змістово, типологічно.

Метою даної статті є дослідження змістових та жанрових особливостей електронної бібліографічної продукції, яку пропонують віддаленим користувачам вітчизняні бібліотеки.

Український бібліотечний сегмент Інтернету представлений переважно сайтами бібліотек різних відомств. Вони містять масиви бібліографічних даних, що характеризує їх основну спрямованість і можливість обслуговування користувачів. Тому сайти більшості бібліотек відносять до категорії довідково-інформаційних чи довідково-бібліографічних³.

Досліджувалися сайти 81 бібліотеки України (за гіпертекстовим списком НБУВ⁴). Доступні на момент дослідження (липень–серпень 2008 р.) електронні бібліографічні ресурси (ЕБР)⁵ були виявлені на сайтах 53 бібліотек (26 бібліотек ВНЗ та 27 бібліотек загальнодержавного значення).

Майже 70 % проаналізованих бібліотек надають доступ до **електронних каталогів (ЕК)**. Каталоги відрізняються програмним середовищем, в якому створені і функціонують, видами відображених документів, можливостями пошуку. Особливістю багатьох ЕК є, на нашу думку, їх комплексний бібліографічний характер: часто вони включають не тільки різні за складом, хронологічними рамками, читацьким та цільовим призначенням **бібліографічні бази даних (ББД)**, але й інформацію про

них (крім назви подаються дані про дату створення, обсяг, склад та ін.). Наприклад, ЕК Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» складається з таких ББД: «Загальний каталог» (включає всі ресурси бібліотеки), «Матеріали до курсів» (містить бібліографічні описи (БО) рекомендованих до навчальних курсів матеріалів, наявних у бібліотеці), «Періодика» (містить БО серіальних видань, розміщених у різних структурних підрозділах бібліотеки), «Нові надходження», «Мультимедіа» (включає БО аудіодокументів, відеодокументів, документів на CD, DVD), «Автореферати та дисертації», «Праці викладачів НаУКМА» та ін. Детальну інформацію про каталог дає «Паспорт ЕК Наукової бібліотеки НаУКМА». Всі ББД об'єднані єдиним пошуковим інтерфейсом.

Часто і пошукові ознаки для всіх ББД однакові. Наприклад, ЕК Івано-Франківської ОУНБ ім. І. Я. Франка та Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І. Чижевського дають змогу вести пошук в усіх ББД за автором (колективним та індивідуальним), назвою, предметною рубрикою, міжнародним стандартним номером, роком видання, видавництвом, ключовими словами, мовою, видом документа чи сукупністю цих ознак.

Як правило, в ББД враховується рівень інформаційної культури користувачів. Від того, наскільки дружнім є інтерфейс ЕК в умовах, коли віддалений користувач бачить перед собою прямокутну рамку, в яку потрібно внести слово, залежить ефективність пошуку електронних документів. Наприклад, ЕК Бібліотеки Київського національного економічного університету (КНЕУ) ім. Вадима Гетьмана пропонує стандартний пошук (за автором, ключовим словом, заголовком, роком видання) і розширений (за тематикою, ключовими словами в будь-якому полі, автором, видом видання, роком видання, міжнародним стандартним номером). Для формулювання запиту користувачеві пропонується вибрати терміни із **словників ключових слів, авторів, заголовків, років видання**. Словники мають гіперпосилання на документи, які містять вибрані користувачем рубрики. Галузь, тему, проблему пропонується вибрати з Рубрикатора науково-технічної інформації. Також пропонується використовувати УДК, де інформацію можна шукати одночасно за кількома рубриками. У межах цих ресурсів можна здійснювати пошук за ключовими словами. Таким чином, можна знайти документи з вузької теми, а також ті, де тема розглядається частково, які є для неї узагальню-

ючими, дотичними. Окремо можна побачити нові надходження: матеріал згрупований за роками, в межах року – за місяцями. Результат пошуку в ЕК – БО, що супроводжується шифром, вказуванням кількості примірників та їх місцезнаходження у фондах бібліотеки. Знайдені описи документів можна сортувати за автором, заголовком, роком видання, типом, видом документа, за датою надходження, кількістю видач. Індекси УДК та прізвища авторів містять гіпертекстові посилання на інші праці з таким само індексом чи цих же авторів (отже, легко знайти праці з тієї ж галузі, теми, проблеми). За одним запитом можна здійснювати пошук у всіх ББД ЕК. Таку методику організації бібліографічного пошуку в ЕК можна вважати зразковою.

Словники, які допомагають знаходити інформацію в електронному каталозі, пропонують користувачам також Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника, Національна наукова медична бібліотека України, Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека, Національна бібліотека України для дітей. Точками доступу до «Статичного каталогу» Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника є **рубрикатори**: «Автори-персони», «Місця видання», «Мови», «Тематика», «Ключові слова», «Рік видання», «Видавці» тощо. Кожна рубрика містить бібліографічні описи документів з шифрами. Такі рубрикатори, словники, на нашу думку, незамінні для користувачів, адже вони відразу бачать, з чого можна вибирати, які ресурси включає електронний каталог.

Найкращі ЕК містять довідкову **інформацію про методику пошуку** в каталозі. Наприклад, Наукова бібліотека Української академії банківської справи Національного банку України пропонує «Інструкцію користувача», що містить розділи «Робота користувача з ЕК» та «Пошук літератури на прикладах». Навчальний курс «З чого почати» для роботи з ЕК розроблений і виставлений на сайті Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.М. Каразіна. Розгорнута пошукова інструкція «Допомога» є в ЕК, створених з використанням програми «УФД/Бібліотека» (бібліотеки Київського університету права, Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка, Національного транспортного університету, Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова, Тернопільського національного економічного універ-

ситету, Національного авіаційного університету). Пошук в них пропонується здійснювати за автором, назвою, мовою, видом документа, темою. До останніх трьох пошукових ознак пропонується меню, з якого можна дізнатися, які види документів, якими мовами, з яких галузей знань, тем, проблем відображає каталог.

ЕК може відображати не тільки окремих фонд, а й їх сукупність. Наприклад, бібліотека Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова надає доступ до **зведеного ЕК**, який ведеться спільно з бібліотеками Миколаївського державного аграрного університету, Миколаївського державного гуманітарного університету ім. П. Могилы, Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського та інших вищих навчальних закладів міста. Наукова бібліотека Тернопільського національного економічного університету, крім власного ЕК, пропонує пошук у корпоративному каталозі бібліотек м. Тернополя, який називається «СКІФ» (система каталогізації інформаційних фондів). У відкритому для всіх бажаючих проєкті також беруть участь Тернопільська бібліотека для молоді, Бібліотека інституту економіки та підприємництва, Центральна міська бібліотека, видавництва «Джура», «Медкнига» (Медична академія), «Збруч», «Підручники та посібники». Каталог дає змогу здійснювати пошук документів за автором, назвою, роком видання, видавництвом, як у всіх каталогах відразу, так і в кожному каталозі окремо. Проєкт має об'єднати каталоги всіх організацій-фондоутримувачів, щоб користувач отримувач вичерпну інформацію про те, де в межах міста знаходиться потрібна йому книга.

Одним з найпоширеніших бібліографічних ресурсів на сайтах досліджених бібліотек є **бюлетені нових надходжень**. Матеріал там згрупований або за галузями знань, або за датою надходження до бібліотеки. У межах найдрібнішої рубрики міститься БО, шифр, іноді кількість примірників, їх місцезнаходження. Варто відзначити ББД «Нові надходження» Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Пошук у ній пропонується здійснювати за назвою, автором, предметом, персоналією, серією, видавництвом, місцем видання, країною видання, мовою, міжнародним стандартним номером, місцезнаходженням. Окремо можна вибрати книги, періодику, музику, карти, комп'ютерні файли. Також можна отримати дані за певний хронологічний період – останні 7, 14, 21, 30, 60...180 днів.

Важливе джерело інформації про передплачені бібліотеками періодичні видання – **електронні покажчики періодичних видань**. Більшість з них є електронним аналогом друкованих. Різновидом таких ресурсів є зведені каталоги періодичних видань міста, регіону тощо («Зведений каталог періодичних видань, які отримують найбільші бібліотеки м. Сімферополя у другому півріччі 2008 року», «Зведений каталог журналів і газет, передплачених бібліотеками [Хмельницької] області на ... рік». Вони, переважно, поточні, однак іноді створюють і ретроспективні («Журнальний фонд відділу періодики (1926–2003 рр.)» Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки). Інформацію про періодичні видання, передплачені бібліотеками на поточний рік чи передплачувані в минулому, можна знайти також через пошукові форми ЕК. В ЕК бібліотеки Київського університету права як окремих допоміжний ресурс виділена ББД «Періодика 2008», пошук в якій можливий за назвою, мовою, темою, видом періодичного видання (газета, журнал). У вигляді окремої ББД з можливостями пошуку за назвою, індексом, темою, мовою, каталогом (Періодичні видання в Україні, Укрпошта, Періодичні видання Росії і СНД, Періодичні видання Харківської області, Ідея. Україна) існує покажчик «Періодичні видання 2008» Науково-технічної бібліотеки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Сучасний ЕК втілює у життя ідею, запропоновану фахівцями ще у 50-х рр., про введення до систематичного каталога статей з періодичних видань. Тоді вона була визнана передчасною, пов'язаною з серйозними труднощами, які неможливо подолати без дослідницької роботи у бібліотеках різних типів⁶. Зараз під лінком «електронний каталог» часто ховається електронний аналог всієї системи каталогів і картотек бібліотеки.

Водночас, зміст серіальних видань та збірників окремо розкривається в представлених на сайтах бібліотек **аналітичних банках даних (електронних аналогах універсальних систематичних чи тематичних картотек статей)**. Такі бази та банки даних можуть бути **універсальні** (ББД «Статті з російських періодичних видань» Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка; «Електронна систематична картотека статей» (містить описи періодичних видань, їх окремих номерів та бібліографічні описи матеріалів з них з усіх галузей знань з 2005 р.), «Каталог та аналітичний розпис періодичних видань до 2005 р.»

(містить бібліографічні описи періодичних видань та статей з них з усіх галузей знань за 2000–2004 рр.) Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки; **багатогалузеві** (ББД «Аналітичний опис статей» Науково-технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету пропонує пошук за тематикою (економіка, екологія, політологія, інженерна і соціальна психологія, культурологія, соціологія, історія України, історія ДонНТУ, проблеми вищої школи) та ключовими словами у будь-якому полі бібліографічного запису); **проблемно-тематичні** (ББД «Україна і світ» Наукової бібліотеки Донецького національного університету включає перелік статей з періодичних видань і збірників з 1998 р., що стосуються питань історії, політики, соціології, економіки і права України, які є у фондах бібліотеки); **тематичні**.

Унікальною є ББД «Реферативна бібліографія періодики», розміщена на сайті Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Т. Шевченка, яка містить БО статей, що супроводжуються рефератами, із зарубіжних журналів та газет з різних галузей знань, які, переважно, відсутні у фондах бібліотеки. Пошук можливий за розділами «Соціальні науки», «Сільське господарство», «Біологія та екологія», «Медичні науки», «Інформація та технології»; за ключовими словами; автором статті; назвою документа; часом написання.

Цікавий аналітичний ресурс є у Національній бібліотеці України для дітей – «Форматований зміст» – електронна картотека назв художніх творів, опублікованих у періодичних виданнях та збірниках.

Зростає кількість **електронних аналогів друкованих науково-допоміжних та рекомендаційних бібліографічних посібників (БП), зокрема біобібліографічних, персональних**. Вони переважно набираються в редакторі Word і зберігаються на сервері бібліотеки, а на сайті розміщені посилання на них. Створення відповідних ББД потребує значних фінансових та трудових затрат, що і пояснює їх невелику кількість на сайтах. Як виняток можна назвати науково-допоміжну ББД «Видатні діячі Луганщини» – біобібліографічний краєзнавчий ресурс, в якому матеріал згруповано за персональними гніздами, з можливим пошуком за прізвищем, ім'ям, по-батькові діяча, напрямом діяльності, місцем проживання.

Наукова бібліотека Львівського національного

університету ім. І. Франка пропонує користувачам сайту **науково-допоміжний ретроспективний БП «Український спорт»** (покажчик неперіодичних видань з фізичного виховання та спорту в Україні за 1922–1941 рр.). Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна підготувала і виставила на сайті науково-допоміжні БП «Історія Харківського університету», «Харківське історико-філологічне товариство (1877–1919)». Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова пропонує користувачам **поточний (щорічний) науково-допоміжний БП «Українська педагогічна бібліографія»** (є архів за 1996–1999, 2004 рр.).

Можливості електронних технологій іноді змінюють наше уявлення про усталені жанри бібліографічних посібників. Наприклад, в ЕК науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету описи всіх видів видань знаходяться в одній ББД, а БО номери газети, журналу супроводжується списком уміщених цікавих статей, що перетворює каталог на електронний рекомендаційний бібліографічний ресурс.

Електронні рекомендаційні БП, створені для розповсюдження в Інтернеті, виводять рекомендаційну бібліографію на рівень забезпечення інформаційних потреб, що відповідають ХХІ ст.⁷ Власне, робота з користувачами за допомогою рекомендаційної бібліографічної продукції – це той аспект її діяльності, який робить бібліотеку культурним інститутом і відрізняє її, наприклад, від пункту прокату⁸.

Рекомендаційні БП останнім часом надзвичайно поширені на сайтах українських бібліотек, тому що їх підготовка не потребує великих фінансових і трудових затрат, водночас, користувачам потрібна кваліфікована рекомендація при підборі літератури з теми, проблеми. Наприклад, на сайті Бібліотеки Запорізької державної інженерної академії на час дослідження був представлений 51(!) рекомендаційний бібліографічний посібник, знайомству з якими передують їх гіпертекстовий перелік із зазначенням назви, формату, розміру, дати створення. Найчастіше бібліотеки ВНЗ відгукуються на реформаційні процеси у вищій освіті (БП, присвячені Болонському процесу, кредитно-модульній системі навчання тощо). Напевне, це найпопулярніша тема рекомендаційних списків і покажчиків літератури, віртуальних виставок бібліотек ВНЗ. Серед рекомендаційних покажчиків варто відзначити гіпертекстовий покажчик

«Природа і людина» Національної бібліотеки України для дітей.

Багато вітчизняних бібліотек створюють **електронні «Календарі знаменних і пам'ятних дат»** – галузеві («Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки на ... рік» Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського) чи багатогалузеві («Літературно-мистецький календар Івано-Франківської області на 2008 р.» Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Я. Франка). Часто «календарі» мають універсальне краєзнавче спрямування («Календар знаменних і пам'ятних дат Волині» Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Олени Пчілки, «Знаменні дати Луганщини» Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького та ін.). Найчастіше вони є електронними аналогами друкованих БП, рідко – ББД, першою точкою доступу до яких є місяць. У межах місяця подається перелік дат з гіперпосиланнями на осіб або події, до яких додається історична довідка та список літератури (Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека). Такий спосіб побудови «календаря» більш доцільний, він дає змогу швидко знайти інформацію про конкретну подію, не переглядаючи всього посібника.

На проаналізованих сайтах використовують і такий жанр електронних рекомендаційних БП, як **огляд** («Огляди надходжень видань на CD-ROM», тематичні огляди літератури «Жінки в бізнесі», «Бібліотека ділового шедевра» Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького).

Віртуальні виставки (тематичні, нових надходжень, окремих типів літератури) як специфічний жанр ЕБР впевнено закріпилися на сайтах вітчизняних бібліотек⁹. Багато ілюстровані, доповнені цікавою фактографічною інформацією про українських і зарубіжних письменників, віртуальні виставки художньої літератури розміщено на сайті Науково-технічної бібліотеки Донецького національного технічного університету. Серед найкращих варто відзначити виставку «Андерсен Ханс Кристиан». Цей рекомендаційний ресурс – дієвий інструмент пропаганди книги, формування інтересу до читання. Варто відзначити, що його створено в бібліотеці технічного навчального закладу. Різновидом віртуальних виставок є віртуальна презентація книг «Радимо прочитати» Бібліотеки Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Кожній книзі присвячена окрема

сторінка сайту, на якій розміщено фото обкладинки, БО, що супроводжується шифром та розширеною рекомендаційною анотацією.

Новими жанрами електронних БП, що з'явилися на сайтах українських бібліотек, є прес-дайджести та прес-огляди. **Прес-дайджести** містять бібліографічні описи статей з періодичних видань, під якими подаються фрагменти їх текстів («Державність, вимріяна поколіннями!», «Пенсійне забезпечення» та ін. Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки; «Програма «Турбота», «Програма «Твій дім, твоє подвір'я» Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки м. Кисва). **Прес-огляд** включає бібліографічний опис статей на певну тему та невелику оглядову довідку («Професійне досвід бібліотекаря» Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки).

В електронному середовищі відроджуються й забуті жанри рекомендаційних БП. Електронний аналог поширених раніше «закладок до книги» представлений на сайті Донецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Н.К. Крупської. Він називається **«листок-сигнал»**. Це, зокрема, БП «Марія Матіос «Солодка Даруся», що включає довідку про життя і діяльність письменниці, інформацію про твір, бібліографічний опис твору та документів про нього. Електронні **«пам'ятки читачеві»** представлені на сайті Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки (БП «Найвидатніша просвітителька Христина Данилівна Алчевська», «3 плеяди творців: До 100-річчя з дня народження Антона Карловича Вальтера»). Вони приурочені до певної події і складаються з біографічної довідки, бібліографічного опису основних праць діяча і праць про нього, іноді додається вебліографічний список (список адрес веб-сайтів за темою).

Цінними електронними бібліографічними ресурсами є результати довідково-бібліографічного обслуговування локальних і віддалених користувачів. Серед них – **архіви відповідей на виконані запити служб «віртуальних довідок»**¹⁰ та **електронні версії письмових бібліографічних довідок** («Дидактичні ігри в допоміжних дошкільних закладах» – список книг з шифрами і статей з фонду Бібліотеки Луганського національного університету ім. Т. Шевченка; «Письмові довідки за заявками кафедр ДонНУ» – гіпертекстовий перелік вузькотематичних списків літератури Наукової бібліотеки Донецького національного університету, згрупованих у три розділи: «Точні і природничі науки», «Гуманітарні науки», «Економіка і право»).

В Інтернет-середовищі представлена продукція і такого виду бібліографії, як метабібліографія (бібліографія бібліографії)¹¹. Електронні **показники бібліографічних посібників** представлені «Картотекою бібліографічних видань» Наукової бібліотеки Донецького національного університету (включає описи пристатейних бібліографічних списків, окремо виданих БП (книг, брошур), внутрішньожурнальних та внутрішньогазетних БП; пошук можливий за автором, назвою, роком видання, предметом, словом з предмета, назви; є словники ключових слів, індивідуальних авторів, джерел (періодичних видань, матеріал з яких включений у БП), предметних рубрик. Гіпертекстовий список біобібліографічних показників провчених ДонНУ Наукової бібліотеки Донецького національного університету містить їх БО і посилання на тексти показників. На сайті Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Івасюка у розділі «Науково-видавнича діяльність» уміщено список БП, які видає бібліотека. Кожен опис доповнює посилання на повний заархівований текст. Розділ «Бібліографічні показники» сайта Тернопільської обласної універсальної бібліотеки містить бібліографічні описи всіх електронних БП, створених бібліотекою. Їх тексти можна переглянути, застосувавши функцію «Завантажити».

Отже, електронна бібліографічна продукція, представлена на сайтах українських бібліотек, відзначається різноманітністю жанрів, характеризується вдосконаленням старих і пошуком нових форм задоволення інформаційних потреб користувачів. Однак, існує дублювання тематики представлених електронних ресурсів, що відзначають й інші дослідники¹². Проведений аналіз сайтів бібліотек вищих навчальних закладів та обласних універсальних наукових бібліотек теж це підтвердив: мало не на кожному сайті ВНЗ виставлені бібліографічні посібники на тему «Болонський процес»; серед обласних універсальних наукових бібліотек повторюваними темами електронних бібліографічних посібників є життя і діяльність Івана Франка, Уласа Самчука, Лесі Українки та ін. Отже, робота бібліографів різних бібліотек дуб-

люється, сили і засоби витрачаються нераціонально. Тому електронна бібліографічна продукція потребує регулярного моніторингу для виявлення найкращого досвіду, уникнення бібліотеками дублювання тематики посібників, об'єднання зусиль у створенні якісних електронних бібліографічних ресурсів.

Примітки

¹ Утопія – фантазія, вимисел, мрія, що не збувається.

² Соколов, А. В. Автоматизация библиографического поиска / А. В. Соколов. – [М.] : Книга, 1981. – С. 130–131.

³ Нохрина, В. А. Использование электронных библиотек в справочно-библиографическом обслуживании / В.А. Нохрина, Ю.В. Нохрин // Библиография. – 2008. – № 1. – С. 13.

⁴ Бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

⁵ Про співвідношення понять «електронний бібліографічний ресурс», «електронний каталог», «електронний бібліографічний посібник» див.: Трачук Л. «Електронний ресурс» та «електронний каталог»: співвідношення термінів // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Ін-т держ. упр. і права. – К., 2008. – Вип. 2. – С. 131–138.

⁶ Шкаріна, В. Історія розвитку бібліотечних каталогів // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 6. – С. 34–36.

⁷ Бавин, С. П. Регионы страны: рекомендательная библиография // Мир библиографии. – 2007. – № 3. – С. 14–23.

⁸ Бабичева, М. Е. Рекомендательно-библиографическая деятельность как функция библиотеки: на примере РГБ // Библиография. – 2007. – № 3. – С. 14–23.

⁹ Трачук, Л. Віртуальна виставка: нова послуга бібліотеки // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 11. – С. 36–38.

¹⁰ Трачук, Л. Ф. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування в українських бібліотеках // Вісн. Кн. палати. – 2006. – № 8. – С. 16–18.

¹¹ Промська, О. Бібліографія бібліографії: термінологічний аспект // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 3. – С. 22–24.

¹² Шемаєва, Г. Регіональні бібліотечні електронні ресурси: аналіз стану та планування розвитку / Г. Шемаєва, Н. Капустіна // Наукові праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2007. – Вип. 19. – С. 58–69.